

Nataša Jakop
ZRC SAZU,
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
natasa.jakop@zrc-sazu.si

Slavistična revija 73/2 (2025): 295–308
UDK 398.5(497.4):811.163.6'373.7
DOI 10.57589/srl.v73i2.4240
Tip 1.01

Saša Babič
ZRC SAZU,
Inštitut za slovensko narodopisje
sasa.babic@zrc-sazu.si

Gospodarske podobe vsakdanjika v luči folklornih obrazcev

Prispevek obravnava odsev gospodarskih podob vsakdanjega življenja v folklornih obrazcih, kot so pregovori, frazemi in uganke. V analizi gradiva žanrsko različnih folklornih obrazcev smo se osredotočili na tri ključne pojme, povezane z gospodarskim vidikom vsakdanjika: blaginja, delo in hierarhija gospodarskih odnosov. Z etnolingvistično in lingvokulturološko analizo smo raziskali, kako folklorni obrazci odražajo družbeno-kulturne pojave, pri čemer smo se osredotočili na njihovo rabo in spremembe v kontekstu globalizacije, neoliberalizma in hitrega tehnološkega razvoja. Študija ponuja vpogled v prepletanje tradicionalnih oblik izražanja in sodobnih družbenih dinamik, kar bo omogočilo boljše razumevanje umeščenosti folklornih obrazcev v družbeno-kulturni kontekst.¹

Ključne besede: slovenska kulturna dediščina, kulturološki vidiki folklornih obrazcev, paremiologija, frazeologija, gospodarski pregovori

The Economic Images of Everyday Life in Light of Folkloric Forms

The article discusses the reflection of economic images of everyday life in folkloric forms, such as proverbs, phrasemes, and riddles. In analyzing the material of genre-diverse folklore forms, we focused on three key concepts related to the economic aspect of daily life: prosperity, work, and the hierarchy of economic relations. Through ethnolinguistic and linguocultural analysis, we explored how folklore forms reflect socio-cultural phenomena, focusing on their use and changes in the context of globalization, neoliberalism, and rapid technological development. The study provides insight into the interplay between traditional forms of expression and contemporary social dynamics, offering a deeper understanding of how folkloric forms are integrated into the socio-cultural context.

Keywords: Slovenian cultural heritage; cultural aspects of folkloric forms; paremiology; phraseology economic proverbs

1 Uvodna pojasnila

1.1 Spretnost gospodarjenja z dobrinami je bila vedno ključna za človeško preživetje. Različne kulture in civilizacije so razvijale različne oblike gospodarskih dejavnosti in

¹ Raziskava je nastala v okviru projekta *Jezik, kultura in vrednote: gospodarska podoba vsakdanjika v folklornih obrazcih* (J6-50197) in raziskovalnih programov *Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju* (P6-0038) in *Etnološke, antropološke in folkloristične raziskave vsakdanjika* (P6-0088).

jih prilagajale spremembam v okolju in družbi (Allen 2011). Značilnosti gospodarstva sta nestabilnost in nihanje, ki ju v sodobnem gospodarskem svetu dnevno spremljamo in analiziramo z različnimi gospodarskimi indeksi, kot so bruto domači proizvod, inflacija, indeks potrošniških cen in drugi kazalniki, ki pomagajo razumeti gospodarske spremembe in trende. Na politike preživetja vplivajo tudi različni ukrepi oblasti. V našem kulturnem okolju je bil med bolj odmevnimi ukrep Marije Terezije o načrtovanem sajenju krompirja leta 1768, ki je močno spremenil tako poljedelske kot prehranjevalne navade evropskih narodov. Spomin na to prelomno gospodarsko dejavnost je ohranjen tudi v frazemu *imeti krompir* ‘doživeti nepričakovano ugoden, dober izid, konec česa’,² v katerem se prepletajo jezikovni, medjezikovni in tudi zunajjezikovni (gospodarski) vplivi, ki so v slovenščini spodbudili proces frazeologizacije in nastanek frazeološkega pomena: frazem naj bi nastal iz pregovora *Najbolj neumen kmet ima najdebelejši krompir* ‘za srečo, uspeh niso vselej potrebne velike umske sposobnosti’ (SSF); ob koncu prve svetovne vojne, ko je vladalo veliko pomanjkanje, se je v nemščini razvil frazem *die größte Kartoffeln haben*, krompir pa je bil znak blaginje, sreče in spoštovanja (SSF); in ne nazadnje, sajenje krompirja je bil uspešen gospodarski ukrep v boju proti lakoti (prim. Kržišnik 2005: 77).

1.2 Gospodarjenje na posameznem geografskem področju je odvisno od prepleta naravnih, družbenih in zgodovinskih zakonitosti (Smerdel 1980–1982: 12). Eden od zanimivih primerov v našem kulturnem prostoru je preprodaja jajc med istrskimi vasi in obalnimi mesti (Trst, Koper) na prelomu 19. v 20. stoletje, s katero so ženske iz slovenske Istre – šavrinke oz. jajčarice – finančno pomagale preživljati družino (Ledinek, Rogelja 2000; Ledinek Lozej 2017; Celestina, Todorović 2017). Da je bil njihov prispevek h gospodinjiski skupnosti in gospodarstvu tistega časa pomemben, odseva v hudomušni in dvoumni šavrinski prenovitvi slovenskega pregovora *Žena podpira tri vogale hiše, mož pa enega*,³ ki se glasi *Istranka podpira v hiši tri vogale, četrtega pa drži pokonci osel* (Tomšič 2021), pri čemer je treba poudariti, da je bil nakup osla v tistem času velika investicija in so si ga šavrinke lahko kupile šele po (včasih večletnem) uspešnem trgovanju (Ledinek, Rogelja 2000: 27). Povedno je tudi njihovo vodilo: *Trdo glihaj, pošteno plačaj* (Tomšič 1986), ki priča o tem, da je njihova trgovska dejavnost temeljila na poštenosti in vztrajnem pogajanju. V jezikovnem gradivu še najdemo ohranjeno simboliko vrednosti jajca: v Murkovem *Nemško-slovenskem slovarju* (Murko 1833) je naveden pregovor *Boljše prihranjeno jajce kot sneden vol*, ki spodbuja k varčnemu ravnanju z viri, četudi so ti viri (na videz) manj dragoceni. In nasprotno, v frazeološkem gnezdu *SSKJ* je zabeležen metaforični prenos, kjer so jajca (v množini) ‘nepomembne, malo vredne stvari’: *zberi vsa ta jajca in jih prodaj*.

1.3 Gospodarstvo je seveda širok pojem, njegov splošni pomen označuje proizvajanje, razporejanje in uporabo materialnih dobrin (*SSKJ*, 1. pomen). Beseda *oikonomía* (oikonomía) je v grščini prvotno pomenila upravljanje gospodinjstva ali vodenje hiše (Snoj 2015). Gospodarska dejavnost se je sprva nanašala na racionalno in učinkovito upravljanje z razpoložljivimi viri in sredstvi v lastnem gospodinjstvu (ožji pomen).

² Razlage pregovorov in frazemov so iz *SSKJ*, razen kadar je to posebej označeno (npr. SSF).

³ Prim. študijo Kmečové (2016) o jezikovni podobi žensk v slovaški in slovenski frazeologiji.

Sčasoma je izraz dobil širši pomen in danes označuje celoten sistem proizvodnje, porabe in razdeljevanja blaga in storitev v družbi. Eno od aktualnih nelegalnih gospodarskih dejavnosti sodobnega časa slikovito opisuje frazem *prati denar* 'spravljati nelegalno pridobljeni denar v legalni obtok', ki ima v pravni in davčni terminologiji zdaj celo svoj pojem, tj. termin *pranje denarja* (prim. *Davčni, Pravni*). Vendar je vprašanje, ki nas tukaj zanima, splošnejše: kako bolj sistematično raziskati vplive gospodarskega vidika iz preteklega ali sedanjega vsakdanjega življenja na frazeologijo (vključno s paremiologijo) in – primerjalno – tudi širše na folklorne oblike.

1.4 Raziskovanje prepletenosti jezika in kulture je v humanistiki dobilo zagon v 19. stoletju z razvojem vplivne nemške filozofske smeri, ki jo predstavlja Humboldtov koncept jezikovne slike sveta (*Weltansicht*).⁴ Od približno sredine 20. stoletja dalje so z razvojem etnolingvistike,⁵ kognitivnega jezikoslovja, kulturnega jezikoslovja⁶ in lingvokulturologije⁷ v fokusu frazeoloških raziskav tudi kulturološki vidiki.⁸ Metaforizirani pomeni frazemov namreč lahko razkrivajo tudi kulturno motivacijsko ozadje njihovega nastanka (Kržišnik 2005: 67–9). Po drugi strani pa strukturna, pomenska in funkcijska

⁴ Uhlik (2008: 75) je pregledno in kritično predstavil problem jezikoslovnega determinizma, ki ga je zlasti v postsovjetski Rusiji spodbudila (re)interpretacija pojma jezikovne slike sveta kot ideje, da vsak naravni jezik predstavlja poseben način dojemanja in kategorizacije sveta, slika sveta pa zaznamuje poseben način mišljenja, značilen za vsako nacionalno skupnost. Ob tem Uhlik (2008: 82) opozarja, da kulture niso le produkt nacionalnih skupnosti, temveč tudi družbeni produkti, ki se spreminjajo in razvijajo, pri čemer pa vseh sprememb ne moreta odražati niti jezik niti leksika.

⁵ Etnolingvistiko razumemo kot usmeritev jezikoslovja, v kateri raziskovalec opazuje soodnos ter povezave jezika in duhovne kulture, jezika in mentalitete, jezika in folklornega ustvarjanja, njihove vzajemnosti ter različne korespondence; ker gre za opredelitev znotraj jezikoslovja, je objekt raziskave jezik in njegov odnos do kulture. Pomemben termin v etnolingvistiki je stereotip, ki ga Bartmiński opredeli kot predstavo o predmetu, ki se oblikuje v okvirih kolektivne izkušnje in opredeljuje to, kar predmet predstavlja, kako vpliva, kako deluje, v kakšnem odnosu je s človekom itd.; gre za predstavo, ki je posplošena v jeziku, nam je dostopna skozi jezik ter pripada kolektivnemu znanju o svetu. Stereotipi so komponente lingvističnega svetovnega nazora (Bartmiński 2005: 12–5). Pregled razvoja lingvistične antropologije in etnolingvistike – tudi v slovenskem prostoru – je podan pri Babič (2011). Izpostavimo tudi etimološka spoznanja o značilnosti poimenovanj kot pars pro toto, pri čemer se poimenovalni vzorec v indoevropski jezikovni družini kaže kot univerzalen: »Za etimologijo so besede nosilke sporočil, v katerih so ohranjene človekove misli in predstave o svetu preteklih dob« (Furlan 2013: 22–3).

⁶ Kulturno jezikoslovje (*cultural linguistics*; izraz v slovenskem jezikoslovju ni uveljavljen) preučuje povezavo med jezikom, kulturo in konceptualizacijo (Palmer 1996; Sharifian 2017; Peeters 2019) in se osredotoča na kulturne konceptualizacije, kot so kulturne sheme, kulturne kategorije oz. prototipi in kulturne metafore. Utemeljitelj te smeri je Palmer (1996) (Kochman-Haľadyj 2021).

⁷ Razvoj in metodološki okvir lingvokulturologije je pregledno opisan pri Zykovi (2016). Prim. naslednjo opombo.

⁸ Tej temi je bilo posvečenih več študij, izpostavimo Dobrovolskij, Piirainen (1997) in Jesenšek, Dobrovolskij (2014). Zaradi kompleksnosti področja v tem prispevku ne moremo razrešiti vseh terminoloških prepletanj med pojmi. Kulturno jezikoslovje je deloma prekrivno z etnolingvistiko in manj z lingvokulturologijo; razlike so povezane z razvojem iz različnih kulturnih prostorov, in sicer zahodnoevropskega, ameriškega, avstralskega pri prvem in postsovjetskega pri drugem, ter tudi uporabo različnih metodoloških pristopov (Peeters 2019; Zykova 2016: 128). Primerjava med etnolingvistiko in lingvokulturologijo je opisana in na slovenskem frazeološkem gradivu metodološko preverjena pri Kržišnik (2005). Medtem ko se tako etnolingvistika kot lingvokulturologija v svojih analizah ukvarjata med drugim tudi z vprašanjem kulturnih vrednot in kulturnih vrednostnih sistemov, se pojem kulturne vrednote v okviru kulturnega jezikoslovja uporablja redko, saj je v glavnem osredotočeno na kulturne konceptualizacije (Peeters 2019).

fleksibilnost frazeologije omogočajo nastanek mnogih frazeoloških modifikacij (zlasti kreativnih prenovitev), ki med drugim lahko razkrivajo tudi spreminjanje določenih družbenokulturnih kategorij (prim. frazem *nositi hlače* pri Kržišnik 2005: 72–5).

1.5 V prispevku nas zanima, katere gospodarske podobe preteklega vsakdanjika so ohranjene v jeziku, natančneje: v folklornih obrazcih, tj. relativno stalnih metaforičnih besednih zvezah (gl. tudi Babič 2015); fokus je namenjen predvsem frazemom in pregovorom kot žanrom, ki so v vsakdanji rabi, uganke pa kot soroden žanr pregovorom dodajamo v dodatno ilustracijo. Zanima nas, kako se njihova prvotna stereotipizacija izraža ob spremembah v družbi, ki so posledica globalizacije, digitalizacije in tehnološkega napredka. Razumevanje pojma vsakdanjosti, s katerim operiramo, je odlično pojasnil Andrej Studen (1989) v oceni knjige Fernanda Braudela: *Strukture vsakdanjega življenja: mogoče in nemogoče*:

»Vsakdanjost je sestavljena iz drobnih dejstev, ki se v času in prostoru komaj kaj zaznajo. S ponavljanjem pa ta posamična dejstva postajajo splošnost ali struktura, ki opredeljuje stalno obnavljajoče se načine bivanja in delovanja v okviru družbe kot celote«.

2 Metoda raziskave

Analizo slovarskih pomenov večpomenskega leksema *gospodar* smo opravili s pomočjo sodobnih, zgodovinskih in narečnih slovarjev: *SSKJ*; *eSSKJ16*, *Pleteršnik 1894/95*, *Hipolit 1711/12*; *SLA*, *Črnovrški*, *Bovški*. Kvalitativno analizo folklornih obrazcev smo žanrsko in vsebinsko omejili na sestavino *gospodar*: pregovore smo pridobili iz paremioloških zbirk (Pregovori, *SPP*), frazeme iz slovarskih virov (*SSKJ*, *SSF*) in uganke iz gradiva Babič (2021a). Rabo folklornih obrazcev v sodobnem jeziku smo analizirali s pomočjo korpusnega gradiva (GF) in besedil na spletu (zlasti na družbenih omrežjih). Z etnolingvističnim in lingvokulturološkim pristopom smo analizirali osnovne slike s področja gospodarstva, ki so motivirale folklorne obrazce, in pri njih interpretirali (kulturne) konotacije, ki jih vzbujajo v sodobni družbi. Osredotočili smo se na perspektivo vodje gospodarske dejavnosti (gospodarja) do: materialnih dobrin (npr. denar), izvajanja gospodarske dejavnosti (npr. delo) in drugih udeležencev gospodarstva (npr. gospodinja, hlapec; živali).

3 Rezultati in diskusija

3.1 Gospodar kot lastnik, upravljavec ali oblastnik

Leksem *gospodar* v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku vsebuje vsaj tri pomene: 'lastnik materialnih dobrin', 'uporabnik oz. upravljavec materialnih dobrin' in 'oblastnik' (*SSKJ*). V zgodovini slovenskega (knjižnega) jezika in v narečjih so izpričani še drugi (pod)pomeni, ki so v večji ali manjši meri motivirali tudi nastanek nekaterih folklornih obrazcev, zlasti pregovorov.

3.1.1 V Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* (Pleteršnik 1894/5) je raba besede *gospodar* v pomenu 'delodajalca' (*Dienstgeber*) ponazorjena prav s pregovorom

Kakršni gospodarji, takšni posli in nemškimi ustrezniki *wie der Herr, so der Knecht*.⁹ V pregovoru je izraženo vzročno-posledično razmerje med načinom delovanja in lastnostmi nadrejenega (delodajalca) in podrejenega (podložnika). V sodobni slovenščini je pregovor v tej obliki le še redko rabljen. Pomen besede *posel* 'najeta oseba na večjem posestvu, graščini za pomoč pri delu' ni več splošno znan in uzaveščen. Zato v variantah pregovora nastopajo sinonimne sestavine: *sluga, hlapec, podložnik: Kakršen gospodar, takšen sluga, Kakršen gospodar, takšen hlapec*. V drugi polovici 20. stoletja, po koncu dinamičnih družbeno-političnih razmer (razpad Avstro-Ogrske, prva in druga svetovna vojna, Slovenci del različnih državnih tvorb: Države/Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, Socialistične federativne republike Jugoslavije), je *gospodar* v pomenu delodajalca prišel izgubljati funkcijo in zastarevati (v *SSKJ* je ta pomen že označen kot starinski).

Konstruktivski vzorec: *oziralni kakovostni zaimek (kakrašen) + samostalni – kazalni kakovostni zaimek (tak, takšen) + samostalni* je v (slovenski) paremiologiji produktiven. V zbirki Pregovori so taki npr. *Kakršno življenje, takšna smrt; Kakršen ptič, taka pesem; Kakršen oče, tak sin; Kakršna mati, taka hči; Kakršna setev, taka žetev*. Slednji odslíkava podobo s področja poljedelstva. V gospodarstvu na Slovenskem je skoraj 1000 let prevladovalo poljedelstvo z živinorejo (od 9. do druge polovice 18. stoletja) (Makarovič 1987: 8–9; Godina - Golija 2006). Ta poljedelska slika je prisotna tudi v pregovoru *Kar seješ, to žanješ*, ki v sodobni slovenščini izkazuje izjemno pestro variantnost (SPP navaja kar 21 variant).

Verjetno mlajšega nastanka je pregovor *Kakršen gospodar, takšen pes*, ki je skupaj s svojimi variantami slovarsko prvič zabeležen v *SPP*.¹⁰ Pregovor izraža sinergijo med lastnostmi, vedenjem lastnika in njegovim psom, ki je bil sprva bolj v vlogi hišnega čuvaja, kasneje tudi hišnega ljubljénčka (gl. tudi Babič 2024). V korpusnih virih je pogostnost rabe pregovora s sestavino *pes* v primerjavi s sestavino *sluga* močno prevladujoča.

3.1.2 V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja (eSSKJ16)* je pri leksemu *gospodar* izpostavljena (stalna) besedna zveza *hišni gospodar*. Označuje vodjo gospodinjstva: 'moški, navadno iz nižjih družbenih slojev, ki vodi, odloča v skupnosti sorodstveno in drugače povezanih oseb, ki živijo skupaj'. Zveza je še ohranjena v nekaterih pregovorih, npr. *Bog, cesar in hišni gospodar se ne morejo odstaviti*, ki priča o promoviranju močne in stabilne avtoritarne vloge vodje gospodinjstva v preteklosti. V 16. stoletju je izraz *gospodar* vseboval še en pomen, ki razkriva vloge znotraj gospodinjstva: in sicer položaj moškega kot vodje gospodinjstva v razmerju do svoje žene, pri čemer je njen položaj podrejen tako možu kot gospodarju. V *eSSKJ16* je ta pomen ponazorjen z zgledom *Shena pokorna bodi, Glavi Gospodari*, ki razkriva povsem patriarhalne odnose v gospodinjskih (in s tem gospodarskih) celicah, kjer je bil

⁹ Razmerje gospodar–hlapec je tematizirano tudi v literarnem žanru, npr. v noveli L. N. Tolstoja (1895): *Gospodar in hlapec* (rus. *Хозяин и работник*).

¹⁰ V zbirki Pregovori je zabeležen v obliki *Kakršen človek, takšen pes* z navedbo literarnega vira (Jože Javoršek, 1971: *Hvalnica zemlji*). Podobni primeri v zbirki so še: *Dober ovčar, dober gospodar, Pes je podoben gospodarju, Pes je žleht po gospodarju*.

imperativ ženske podrejenosti moškemu družbena norma. Neenakopravnost žensk pri vodstvenih nalogah je ohranjena v več pregovorih, ki običajno zelo nazorno opisujejo razvrednotenje žensk in njihovih sposobnosti, npr. *Ženska, vinograd in konj potrebujejo močne gospodarje, Kdor ni gospodar ženi, je dal grunt iz rok, Žena gospodar, volk mesar*, ki nedvoumno sporočajo, da so bile gospodarske sposobnosti žensk več stoletij omalovaževane.¹¹ Čeprav bi pričakovali, da so taka razmerja v današnji družbi presežena, to ne drži. Varianta pregovora z zamenjavo sestavine *žena* > *ženska* je dosegla posplošitev na ženske sploh. Tudi nekatere nazorne rabe v sodobnih besedilih (zlasti na družbenih omrežjih) govorijo o ohranjanju teh žaljivih stereotipnih predstav tudi v sodobni družbi, npr. na omrežju X se pregovor pogosto uporablja z namenom žaljenja žensk na vodilnih ali javnih položajih, npr. s tem pregovorom avtor tvita komentira delo predsednice Evropske komisije, spremljevalko predsednika vlade ipd.; na omrežju Facebook se pregovor uporablja kot glasen sarkastičen komentar: *Stari pregovor, ki pa 100 % drži!!! Kjer je baba gospodar je volk mesar!!!*

Če umetno inteligenco (UI) vprašamo, kaj pomeni ta pregovor, nam zgenerira posplošeno razlago, da pregovor vsebuje dvome o tem, ali je ženska primerna za vodenje oziroma izvajanje nalog, ki so bile zgodovinsko povezane z moškimi. Ob tem pa skreira še družbenokulturno kritični komentar:

»V širšem smislu pregovor izraža predsodek ali skepticizem do spreminjanja tradicionalnih vlog, zlasti glede spola in družbenih pričakovanj. Vendar pa je treba poudariti, da ta pregovor odraža starejša stališča, ki niso nujno skladna z današnjim razumevanjem enakosti in sposobnosti, ne glede na spol.« (Ta odgovor je bil ustvarjen s pomočjo ChatGPT-ja, verzija GPT-4, 15. 2. 2025.)

3.1.3 Bogata pomenska diferenciacija leksema *gospodar* je razvidna tudi iz Hipolitovega slovarja (Hipolit 1711/12):¹² za 'vodjo gospodinske skupnosti' sta se uporabljali (stalna) zveza *hišni oče* in *gospodar v eni hiši* (*Paterfamilias, hausvatter*); za 'oskrbnika' poleg izraza *gospodar* tudi *hišnik* (*Oeconomus, haushälter*); za 'dvorjana oz. skrbnika na dvoru' izraza *dvornik* in *dvorni gospodar* (*Dispensator, hoffmeister*), za 'kapitana' zveze *gospodar te ladje, gospud zhes barko* (*Schiffherr, oblastnyk, Capitán*), za 'lastnika bordela' pa zvezi *gospodar teh kurb* ali tudi *kurbski gospodar* (*Leno, hurenwirth*), kjer je iz slovenskih izrazov viden ne le nadrejeni, temveč tudi lastniški odnos do žensk prostitutk.

3.1.4 V *Slovenskem lingvističnem atlasu (SLA)* je zabeleženo, da se *gospodar* v slovenskih narečjih uporablja v pomenih: 'lastnik posestva' (poleg narečnih izrazov *gospodin, gospod, gazda, birt, virt, paver*), 'lastnik grunta, velik kmet' (poleg narečnih izrazov *gruntar, kmet, paver*) in redko tudi še za 'moža'. V narečjih je evidentiran še pomen 'oskrbnik koče' (*Bovški*).

¹¹ S širše perspektive je stereotipno podobo žensk v folklornih obrazcih predstavila Babič (2021b).

¹² V prispevku smo uporabili obrnjeni *Slovensko-nemško-latinski slovar*, ki je dostopen na portalu Fran.

3.2 Gospodarske podobe v folklornih obrazcih

Primerjava folklornih obrazcev s sestavino *gospodar* je pokazala, da je največ v pisnih virih ohranjenega gradiva pri pregovorih: zbirka Pregovori vsebuje 214 pregovorov¹³ s to sestavino. Za primerjavo: iz slovarskih virov smo pridobili le tri frazeme (*biti dober gospodar*, *biti slab gospodar*, *biti sam svoj gospodar*) in iz zbirke ugank dve uganki s to sestavino (*Kaj imajo ljudje, kar Bog nima? – Gospodarja, Jaz nosim gospodarja, gospodar pa mene. – Čevlji*), kjer obe uganki poudarjata družbeno hierarhično razmerje: to se navezuje po eni strani na vseobsegajočo avtoriteto, druga uganka pa po drugi strani širi ta vidik na predmetni svet.

3.2.1 Gospodarski pregovori

Pri 90 % pregovorov s sestavino *gospodar* smo potrdili vsebovanost različnih gospodarskih tem, npr. blaginja, kapital, delovna sila, vrednost dela, razmerje nadrejeni–podrejeni, varčnost, zadolženost ipd., npr. *Denar je sveta gospodar, Kdor ima denar, je v deželi gospodar, Kadar petelin poje, gospodarja izpoje*. Po drugi strani pa uganka *Kaj ni naprodaj za noben denar na svetu? – Izgubljeni čas prevrednoti podobo vrednosti materialnih dobrin v nematerialni svet, pri čemer čas univerzalno obvelja za eno največjih dobrin* (Babič 2025). Idejo podpira tudi pregovor *Ni vse v denarju* (o raziskavi odnosa do denarja prim. Waclawek, Wtorkowska 2023).

Največ zabeleženih variant v zbirki je pri pregovorih *Baba gospodar, volk mesar* (13 variant), *Kakršen gospodar, taki posli* (10 variant), *Kakršen gospodar, tak ima hram* (6 variant), *Denar je sveta gospodar* (5 variant). Variantna pestrost morda priča o večji pogostosti rabe v nekem času in prostoru. Več variant ima tudi pregovor *Ko bob cvete, pes gospodarja ne pozna* (4 variante), ki odseva hierarhične odnose med gospodarjem in živalmi v gospodinjstvu in z njimi zapovedana pravila, tj. gospodarja je treba vedno poznati (videti). Ob tem naj izpostavimo, da pregovor evfemistično izraža tudi sovpadanje nagonskih potreb psa in cvetenja boba v določenem letnem času, ta pa spodjedajo družbeno določena pravila.

V gospodarskih pregovorih so ohranjeni posamezni vsakodnevni izzivi in dejanja, povezani z načinom gospodarjenja, delom in zagotavljanjem blaginje. Pogosto temeljijo na podobi vsakdanjega življenja, ki je bila v preteklosti tesno povezana s kmečkim gospodarstvom, značilnim za naš kulturni prostor.¹⁴ Vsakodnevni izzivi so bili tesno povezani s težkim fizičnim delom in zagotavljanjem preživetja družine. Npr. pregovor *Bolje je enemu gospodarju grablje po ledini uleči, kakor ob košnji jet' u taberh* uporabi kmečko podobo (delo na kmetiji) za ponazoritev vrednosti stabilnih in rednih virov zaslužka v primerjavi s sezonskim delom, ki je bolj tvegano in negotovo. Izraža modrost, da je včasih varneje

¹³ Primere iz zbirke, ki niso pregovori, smo iz analize izločili, npr. *Ta mesec ima kmetovalec skoro največ dela, zato pravijo: Sveti Jakop je hud gospodar*.

¹⁴ Makarovič (1987) med poglavitnimi oblikami kmečkega gospodarstva na Slovenskem omenja: poljedelstvo, vrtnarstvo, vinogradništvo, sadjarstvo, hmeljarstvo, živinorejo, prašičerejo, perutinarstvo, čebelarstvo, gojenje sviloprejk, gozdarstvo, splavarstvo, oglarstvo, lov in ribolov ter nabiralništvo.

in bolj koristno opravljati manjše, manj pomembne, manj izzivalne, a stalne naloge, kot pa stremeti k delu, ki obljublja večji zaslužek, prinaša pa tudi večje tveganje za neuspeh ali finančno nestabilnost. Slikovit je tudi pregovor *Najbolj rodovitna njiva je tista, na katero gospodar na čevljih gnoj nosi*, ki poudarja pomen osebne angažiranosti, truda in tudi fizičnega dela vodje za doseganje dobrih gospodarskih rezultatov.

Za kmečka gospodinjstva¹⁵ so bile v preteklosti značilne številčno zelo velike družine, kar je lepo razvidno iz opisa, ki ga je podala šavrinka Marija Franca l. 1990 (Ledinek, Rogelja 2000: 21):

»Nekoč smo živeli v velikih skupnostih: po tri, štiri družine skupaj s starimi starši in še nekaj neporočenih tet in stricev in kopica otrok vseh starosti, se pravi: to je bila ena velika družina, do petindvajset, trideset ljudi je štela.«

Zato je bila razporeditev odgovornosti, delovnih nalog in obveznosti še toliko bolj pomembna, kar je tematizirano v več pregovorih, npr. *Teško hiši, ki nima gospodarja, Hiša brez gospodarja – vojska brez poveljarja, Ni gospodarja brez hlapca, ne hlapca brez gospodarja*. Pregovori *Bog čez svet, cesar čez deželo, gospodar čez hišo, Cesar ukazuje deželi, gospodar družini, En Bog na svetu, en cesar v deželi, en gospodar v hiši* nazorno prikazujejo promoviranje avtokratskega načina vodenja gospodarstva, saj z uporabo primerjave gospodarja s cesarjem, bogom ali vojsko v največji možni meri povzdigujejo njegovo moč in avtoriteto. Deljena vodstvena funkcija in razpršena vodstvena odgovornost lahko privedeta do neučinkovitosti in sta za gospodarsko blaginjo slabi, kar ponazarja več pregovorov s slikami z različnih gospodarskih področij, npr. *Dvema gospodarjema se ne more naenkrat služiti, Dosti gospodarjev – malo sukenj, Če ima konj dva gospodarja, je mršav, Če ima konj tri gospodarje, gotovo pogine od glada, Če je čoln last dveh gospodarjev, pušča vodo*. Ker je vodja tudi moralna avtoriteta, se od njega pričakujejo določene lastnosti, ki so potrebne za uspešno gospodarjenje. Tudi to temo obravnava več pregovorov, ki prek različnih podob ponazarjajo, da mora biti vodja:

- a) pozoren, odgovoren in skrben, npr. *Kjer gospodar v vsak kot pogleda, ni treba božjega reda, Gospodar vidi z enim očesom več, nego hlapec s štirimi, Dober gospodar se spozna po orodju, Pameten gospodar čuva tudi sosedovo hišo pred ognjem*;
- b) delaven oz. dobrih delovnih navad, npr. *Lenega gospodarja še miš ne ogleda, Kadar petelin poje, gospodarja izpoje, Najbolje zna zapovedovati oni gospodar, ki zna sam prijeti za delo*;
- c) varčen in podjeten, npr. *Če gospodar več zapravi, kot skupi, mu voz leti pod pot, Dobri gospodarji pukurivajo krove eno plačavajo dugove, Komur krajcarja ni mar, ne bo goldinarja gospodar, Denar naj ti bo služabnik, ne gospodar*;
- d) trezen, npr. *Dober gospodar ni bil, ki je alkohol pil*;
- e) dober zgled svojim podrejenim, npr. *Če je gospodar norec, nori vsa družina*;
- f) izobražen, npr. *Teško gospodarju, ki ga posli uče*.

¹⁵ Smerdel (1980–1982) za starejša obdobja navaja kmečko, kmečko-gostilničarsko, kmečko-trgovsko, kočarsko gospodinjstvo.

3.2.2 Interpretacija gospodarskih tem v folklorne obrazilce

Elementi gospodarskega vsakdanjika so razvidni iz zgradbe, pomena, sporočila in/ali funkcije folklorne obrazilce (gl. Babič 2015). Npr. predstava s področja ornega poljedelstva se je frazeologizirala v frazemu *orati ledino* 'prvi delati na kakem področju', predstava prosjačenja za denar je prisotna v pomenu frazema *hoditi od hiše do hiše* 'beračiti'. Sporočilo ter vzgojno-didaktična funkcija pregovora *Kdor zgođaj vstaja, mu kruha ostaja* propagira pogojevano razmerje med delavnostjo in blaginjo, pri čemer navada zgođnjega vstajanja simbolizira delavnost, pridnost in trud, presežek kruha pa blaginjo (Jakop 2022: 351).

Zaradi spremenjenih gospodarskih praks je lahko izhodiščna slika folklorne obrazilce že precej zamegljena, zaradi česar lahko pride do težav pri interpretaciji. Sporočilo pregovora *Če se za plugom kadi, ajda dobro rodi* je brez poznavanja gospodarske prakse oranja in sajenja ajde iz 19. stoletja lahko dvomno: 'sejanje ajde zahteva veliko napora'¹⁶ oz. 'ajdo je treba sejati v suho zemljo'. Pregovor je v sodobnem knjižnem jeziku le še redko rabljen:

Spomladi so sejali jaro žito, ječmen, oves, ajdo in proso. Ajda je edino žito, ki da v treh mesecih pridelek in je lahko v enem letu dvakrat v »žaklju« – vreči, prvič pred setvijo, drugič po mlatvi. *Sejati so jo v suho zemljo*, saj pregovor pravi: **Če se za plugom kadi, ajda dobro rodi**. Podobno je veljalo tudi za proso, ki so ga sejali v maju. (Gigafida 2.0., časopis, 2008, podč. avtorici)

Zaradi nepoznavanja izhodiščnih motivacij nastanka folklorne obrazilce lahko prihaja tudi do napačnih interpretacij, npr. slikovita primerjava v frazemu *garati kot črna živina* učinkuje le, dokler je prisotna še živa predstava o pretepeni vprežni živini iz preteklosti (*SSF*), drugače se nanj pripne kulturna konotacija drugih, v sodobni družbi nastalih novih stereotipnih predstav. Konkreten primer omenja Rigler Šilc (2024):

Na osnovni šoli Ledina smo izvedli letni koncert otroških pevskih zborov, ki je bil frazeološko obarvan. V vabilu in v veznem besedilu smo uporabili več kot sto različnih frazemov. Obiskovalci, strokovni delavci in učenci so bili navdušeni. Zanimalo nas je, ali učenci te frazeme razumejo. Anketirali smo 100 ledinskih učencev, starih od 10 do 14. let. Po koncu prireditve sta bili podani tudi dve mnenji, da sta frazema *garati kot črna živina* in *biti koga kot rusov* žaljiva. Pa sta res?

V folklorne obrazilce so vsebovane različne gospodarske teme, vendar ima ubesedeni gospodarski vidik v različnih tipih folklorne obrazilce tudi različne funkcije.

V ugankah so shranjene nekatere (stare) slike iz kmetijskega gospodarstva, npr. uporaba gospodarskih orodij in izvajanje dejavnosti, ki se nanašajo na oranje kot pomembno kmetijsko dejavnost, npr. *Kaj je močnejše od zemlje? – Plug.; Kdo orje brez pluga? – Krt*. Uganki poudarjata nujnost orodja za dobro opravljanje težkega dela – kar je poudarjeno že v pregovoru *Dobro orodje, lahko delo / delo olajša*. Pomen

¹⁶ V slovenščini poznamo prislovni frazem *da se kar kadi/da se je kar kadilo* 'izraža visoko stopnjo, veliko mero kakega dejanja'. Nastanek frazema naj bi motivirala podoba prahu, ki se je včasih dvigoval ob premikanju po prašnih cestah (prim. *SSF*: kaditi se).

gospodarjenja in z njim povezanim orodjem se kaže tudi v velikem številu ugank, ki orodje tematizirajo. Namreč, eden najštevilčnejših odgovorov v slovenskih folklornih ugankah je: plug. Uganke tematizirajo njegov pomen pri delu kot tudi njegovo podobo: *Če od doma gre, kaže nazaj roge. – Plug*. Ta ohranjena podoba uporabe tega gospodarskega orodja ustvarja predstavi svet, na katerem uganka temelji (prim. sliko 1).

Slika 1: plug (vir: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/kljucne-besede/plugin>)

Intenzivnost dela (oranja) se skriva v ozadju, kar pomeni, da je potrebno poznavanje kulturnega okolja; šele to omogoči razumevanje uganke.

Frazema *biti slab gospodar, biti dober gospodar* sta nastala iz pregovorov, kar v frazeologiji niti ni neobičajno (Kržišnik 2022), npr. *Komur dinarja ni mar, je slab gospodar, Dober gospodar ima orodje pod streho* (tudi frazem *imeti [kaj] pod streho* 'končati, izpeljati, opraviti kaj' (SSF)). Zveza *dober gospodar* (ne pa tudi njegov protipomenski par *slab gospodar*) je celo pravni termin (Pravni), ki se uporablja predvsem v obligacijskem pravu. Opremljen je kot standard ravnanja strank pri izpolnjevanju svojih obveznosti in merilo za presojo krivde v pravnih postopkih, npr. *tožnik ni ravnal kot dober gospodar* (iz zbirke sodne prakse na spletu, www.sodnapraksa.si). Frazema opisujeta odgovorno oz. neodgovorno ravnanje z lastnino ali premoženjem, pri čemer rabe v korpusnem gradivu potrjujejo razširitev frazemskih rab izven meja gospodinske celice na večje gospodarske enote: o tem pričajo samostalniki v vlogi osebka: *država, občina, podjetje* (Gigafida 2.0).

4 Zaključek

Gospodarske dejavnosti so na različne načine vpete v vsakdanjik posameznika, družine in skupnosti, odtisi teh fenomenov pa so se ohranili v folklornih obrazcih.

Gospodarstvo je narekovalo in še vedno narekuje vsakdan, kar je pokazala tudi ta raziskava: gospodarstvo je tesno povezano s temami, kot so socialno-ekonomski položaj gospodinjstva (blaginja oz. revščina), delovna etika v gospodinjstvu (delo oz. nedelo) in hierarhija vlog pri opravljanju gospodarskih dejavnosti (nadrejeni oz. podrejeni, glede na spol), motivira zlasti nastanek pregovorov in frazemov, medtem ko so v ugankah ohranjene bolj podobe gospodarskih orodij, slike izvajanja gospodarskih dejavnosti, čeprav v njih lahko zaznamo tudi nakazana razmerja. Stereotip, ki se kaže iz analiziranega gradiva in se iz preteklosti prenaša v današnji čas, je: gospodar je moškega spola in avtokratsko vodi celotno gospodarsko skupnost.

S to raziskavo ne v gradivskem ne v žanrskem smislu nismo izčrpali možnosti nadaljnega raziskovanja odsevanja gospodarskih podob v folklornih obrazcih. Nasprotno, metodološki okvir, zastavljen v tem prispevku, odpira možnosti za raziskovanje še drugih konceptov, npr. prodaja in nakupovanje (npr. *Podarjenemu konju se ne gleda v zobe, prodati oz. kupiti mačka v žaklju, prodana duša* ipd.). Tudi drugi tipi folklornih obrazcev vsebujejo gospodarske podobe, npr. v pravljicah *to je bilo takrat, ko je bil še bob v klasju in pšenica v stročju* 'nikoli' (SSKJ), basnih, npr. *Ezopova basen Čriček in mravljica* ipd. Za celovito kulturološko sliko je namreč treba upoštevati vse folklorne žanre, od najkrajših do pravljic.

VIRI

- Bovški = Barbara IVANČIČ KUTIN, 2015: *Slovar bovškega govora*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- Črnovrški = Ivan TOMINEC, 2015: *Črnovrški dialekt*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- Davčni = Mateja JEMEC TOMAZIN (ur.), 2022: *Davčni terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789610506744>.
- eSSKJ16 = Kozma AHAČIČ idr., 2022–: *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- Etimološki = Marko SNOJ, 2015: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- GF = Korpus Gigafida 2.0. [Na spletu](#).
- Hipolit 1711/12 = Alenka JELOVŠEK idr. (ur.), 2022: *Slovensko-nemško-latinski slovar po rokopisnem slovarju Hipolita Novomeškega Dictionarium trilingue (1711–1712): z listkovnim gradivom Jožeta Stabeja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- Anton Janez MURKO, 1833: *Slovénsko-Némshki in Némshko-Slovénski rôzhni besédnik: kakor se slovénshina govóri na Shtájerskim, Koròshkim, Krájnskim in v' sahodnih straneh na Vógerskim. Slovénsko-Némshki děl. Slovénsko-Némshki Del*. Gradec.
- Pleteršnik 1894/95 = Maks PLETERŠNIK: *Slovensko-nemški slovar*. [Na spletu](#).
- Pravni = Gregor DUGAR idr. (ur.), 2018: *Pravni terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- Pregovori = Saša BABIČ, 2023: *Pregovori (zbirka slovenskih pregovorov)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Inštitut Jožefa Štefana. [Na spletu](#).

- SLA= Jožica ŠKOFIC, 2014: *Slovenski lingvistični atlas 1*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- SPP = Matej METERC, 2020–: *Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- SSF = Janez KEBER, 2011, 2015: *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Na spletu](#).
- UI = ChatGPT-4.

LITERATURA

- Robert C. ALLEN, 2011: *Global economic history: a very short introduction*. Oxford University Press (Vol. 282).
- Saša BABIČ, 2011: Lingvistična antropologija in etnolingvistika. *Studia Mythologica slavica* 14. 169–80. [Tudi na spletu](#).
- Saša BABIČ, 2015: *Beseda ni konj: Estetska struktura slovenskih folklornih obrazcev*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Saša BABIČ, 2021a: *Uganke na Slovenskem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [Tudi na spletu](#).
- Saša BABIČ, 2021b: Stereotipna podoba ženske v slovenskih folklornih obrazcih. *Ustvarjalke v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ur. Alenka Žbogar. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 80–8.
- Saša BABIČ, 2024: What is proverbial dog like?. *Standing on the shoulders of giants: a Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Proverbium*. Ur. Saša Babič idr. Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku (Online supplement series, 3). 561–76. [Na spletu](#).
- Saša BABIČ, 2025: Time spirals in Slovenian short folklore forms. *Good Thoughts on Folklore and Mythology. Festschrift for Terry Gunnell's 70th Birthday*. Ur. Felix Lummer. Budimpešta: Trivent Publishing. V tisku.
- Jerzy BARTMIŃSKI, 2005: *Jazykovej obraz mira: očerki po etnolingvistike*. Moskva: Založba Indrik.
- Ingrid CELESTINA, Suzana TODOROVIĆ (ur.), 2017: *Šavrinka*. Koper: Libris.
- Dmitrij DOBROVOLSKIJ, Elisabeth PIIRAINEN, 1997: *Symbole in Sprache und Kultur. Studien zur Phraseologie und Parömiologie aus kultursemiotischer Perspektive*. Bochum: Brockmeyer.
- Metka FURLAN, 2013: *Novi etimološki slovar slovenskega jezika. Poskusni zvezek*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Maja GODINA - GOLJA, 2006: *Prehranski pojmovnik za mlade*. Maribor: Založba Aristej.
- Nataša JAKOP, 2022: Vpliv družbenih omrežij na rabo paremioloških enot: na primeru enot s sestavino kruh. *Slavistična revija* 70/3. 349–60. <https://doi.org/10.57589/srl.v70i3.4042>.
- Vida JESENŠEK, Dmitrij DOBROVOLSKIJ (ur.), 2014: *Phraseologie und Kultur*. Maribor: Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru (Zora, 96).

- Svetlana KMECOVÁ, 2016: Podpira žena tri vogale hiše. *Jihoslovanská frazeologie kontrastivně*. Ur. Pavel Krejčí, Elena Krejčová. Brno: MUNIpress. 45–58.
- Božena KOCHMAN-HAŁADYJ, 2021: *Anglo-American and Polish Proverbs: Linguo-Cultural Perspective on Traditional Values*. Frankfurt: Peter Lang.
- Erika KRŽIŠNIK, 2005: Frazeologija v luči kulture. *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj*. Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik (SSJLK, 41). 67–81.
- Erika KRŽIŠNIK, 2022: Paremiološke enote – variante, variacije in novi frazemi. *Slavistična revija* 70/3. 301–14. <https://doi.org/10.57589/srl.v70i3.4038>.
- Špela LEDINEK, Nataša ROGELJA, 2000: *Potepanja po poteh šavrinke Marije*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
- Špela LEDINEK LOZEJ, 2017: Preprodajalke med osrednjo Istro in obalnimi mesti. Ur. Ingrid Celestina, Suzana Todorović: *Šavrinka*. Koper: Libris. 67–78.
- Marija MAKAROVIC, 1987: *Kmečko gospodarstvo na Slovenskem. Načini orodja in naprave*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Gary B. PALMER, 1996: *Toward a theory of cultural linguistics*. Austin: University of Texas Press.
- Bert PEETERS, 2019: On linguoculturology and cultural linguistics. *Вестник Новосибирского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация* 17/4. 6–11.
- Katarina RIGLER ŠILC, 2024: Frazeologija na letnem koncertu otroških pevskih zborov. *Izzivi in priložnosti frazeologije, tudi v novem, digitalnem svetu* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Farzad SHARIFIAN, 2017: Cultural linguistics. *Ethnolinguistic* 28. 33–61.
- Inja SMERDEL, 1980–1982: Ljudsko gospodarstvo. *Slovenski etnograf* 32. 1–26.
- Andrej STUDEN, 1989: Fernand Braudel, Strukture vsakdanjega življenja: mogoče in nemogoče (Materialna civilizacija, ekonomija in kapitalizem, XV. – XVIII. stoletje). I. in II. del. Ljubljana: ŠKUC, FF, 1988. 358+414 strani. (Studia Humanitatis). *Zgodovinski časopis* 43/3. 459–60.
- Marjan TOMŠIČ, 1986: *Šavrinke*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Marjan TOMŠIČ, 2021: *Zrno od frmntona*. Ljubljana: Beletrina.
- Mladen UHLIK, 2008: Analiza pojma jezikovna slika sveta v zgodovini jezikoslovnih idej – primer determinizma v jezikoslovju. *Jezikoslovni zapiski* 14. 75–84. <https://doi.org/10.3986/jz.v14i1.2458>.
- Maria WACŁAWEK, Maria WTORKOWSKA, 2023: Denar je/ni vse – iz raziskav jezikovno-kulturne podobe Slovencev. *Jezikoslovni zapiski* 29/2. 205–23. <https://doi.org/10.3986/JZ.29.2.08>.
- Irina V. ZYKOVA, 2016: Linguo-cultural studies of phraseologisms in Russia: past and present. *Yearbook of phraseology* 7/1. 127–48.

SUMMARY

The correlation between language and culture is representatively expressed in folklore forms, which represent an arsenal of preserved past images of everyday human life, including economic life (both in a narrower and broader sense). Proverbs, as the central genre of folklore forms, contain many economic themes related to productivity, prosperity, and relationships within economic contexts. In 90% of proverbs with the component *gospodar* ‘master’, the reflection of economic aspects can be identified. These can be referred to as economic proverbs—e.g., *Kakršni gospodarji, takšni posli* (Like masters, like servants). Their metaphorical images are based on representations of past agricultural practices or tools typical of the Slovene cultural environment. Their messages are preserved or modified in contemporary discourse, but with the nonusage of the proverb, they eventually disappear from the language. Economic images are also preserved in other types of folkloric forms. The plow, for example, is a tool that, due to its visual appearance or function, has been productively used in the creation of several riddles—e.g., *Kdo orje brez pluga? – Krt* (Who plows without a plow? – A mole). Proverbs can motivate the emergence of phrasemes—e.g., *biti dober/slab gospodar* (being a good/bad master); and secondary, terms can also emerge from phrasemes—e.g., *dober gospodar* (good master). The use of folklore forms, particularly proverbs and phrasemes, in contemporary discourse reflects the preservation of stereotypical views from the past (e.g., attitudes towards women) and the transformation of socio-cultural phenomena (e.g., the valuation of material and immaterial goods).